

Pohani jako prubířský kámen víry

Lukáš Jirsa

Černobílé drama Olgy Dabrowské *Pohani* je dráždivou filmovou adaptací divadelní hry ukrajinské autorky Anny Jablonské. Příběh o rodině, do níž po letech zavítá babička „smrdící kadidlem“, pokládá zásadní otázku: Kde hledat zdravou víru, naději a lásku?

Ukrajinská dramatička a spisovatelka Anna Jablonská tragicky zemřela v pouhých 29 letech. V lednu 2011 se stala jednou z 35 obětí teroristického útoku na letišti Domodědovo v Moskvě, kam si za *Pohany*, svou nejúspěšnější hru, přijela převzít ocenění.

Existenciální drama nepostrádající ani výraznou humornou rovinu bylo původně uvedeno v pražském Branickém divadle (2018–2019) a právě tato inscenace se stala základem pro filmové ztvárnění režisérky Olgy Dabrowské.

Příběh *Pohani* je zasazen do neutěšené žijící rodiny: energická realitní makléřka Marina (Eva Alner) má jasně navrch nad submisivním, umělecky založeným mužem Olegem (Jiří Racek), přičemž oběma dělá velké starosti bohémská dcera Kristýna (Tereza Slánská) studující výtvarnou školu. Do základního rozložení sil spadá ještě soused Bocman (Josef Polášek), alkoholik, který ne a ne dokončit rekonstrukci jejich oděského bytu. Jako by starosti všichni neměli dost, bez ohlášení přichází Olegova matka Natálie Stěpanovna (Lenka Vychodilová). Stará žena, která se před lety namísto výchovy svého syna rozhodla putovat od jednoho pravoslavného kláštera k druhému ve snaze odčinit svůj dávný hřích.

S příchodem urputné i babičkovsky jemné ženy, která přesně ví, jaká je Boží vůle, kdo trpí běsy a kde zrovna působí dábel, jako by se leccos začalo měnit k lepšímu. Možná, že to nejdůležitější ale stále chybí. Život může být v něčem lepší, ale náhlá tragédie ukáže, že něco zásadního svatá žena Natálie Stěpanovna do stíněného domova Olega, Ma-

Na čem je postavena naše víra? A ob stojí v krizi? ptá se film *Pohani*.

Snímek Estela Productions

riny a Kristýny přinést nedokázala. A pokud to nedokázala ona, žena vyzbrojená posvěcenou vodou ze zázračného pramene, kdo pak už?

Je pro mě Bůh Bohem, nebo karikaturou?

Pohani jsou pro režisérku a scenáristku Olgu Dabrowskou třetím celovečerním filmem. Kromě dokumentárních a publicistických aktivit se podílela i na vzniku filmů Petra Zelenky *Mňága – Happy end* (1996) nebo *Knoflíkáři* (1997) a má i scenáristický podíl na *Samotářích* (2000) Davida Ondříčka. Samostatně pak debutovala originálním povídkovým filmem

Kuličky (2008). Před několika lety přišla se vztahovým, komerčně laděným snímkem *Cena za štěstí* (2019), který i přes některé výborné herecké výkony (Jaroslav Plesl) nelze označit jinak než jako nepovedený.

Drama *Pohani*, v kinech uváděné jako „filmové divadlo“, tak působí v dosavadní režisérčině tvorbě překvapivě. Jde o nezávisle produkovaný film s nepopíratelnou výpovědní hodnotou, jehož komerční potenciál není nijak velký. *Pohani* se svojí přiznanou divadelností mohou u nepřipraveného diváka narazit, kritizovat lze některé řemeslné aspekty (problematické synchrony, rámování příběhu), jiné ale je zase nutné ocenit, třeba práci kameramana Davida Čálka, hudbu Ivana Achera či herecké výkony především Lenky Vychodilové, Josefa Poláška a Terezy Slánské.

Bezproblémové přijetí film nečeká ani u křesťanů, protože ti se mohou cítit dotčeni vulgárním jazykem (jak by ale měl mluvit životem zrazený alkoholik?!), i urážlivými postoji některých postav vůči křesťanským symbolům. Urážky a pochybnosti zde ale nejsou svévolné a jasně ukazují na časté „karikatury Boha“, nikoli na Boha samotného. *Pohani* se většinou české produkci vymykají svým svěbytným řemeslným pojetím i důrazem na témata, jež naše hraná tvorba příliš neřeší: ptá se po podstatě víry, po moci pověry, uvažuje o farizejství, ale také o skutečném pozhánání.

Pohani. Režie O. Dabrowská (Česko 2023), v kinech od 2. 11. 2023

Autor je dramaturg TV Noe a filmový kritik.

Jemná krása obrazů „malovaných vodou“

Jaroslav Someš

Tzv. „vodovkami“ ve škole maloval snad každý. Málodko si však uvědomil, že používá akvarel, malířskou techniku starou několik tisíc let. Jednu etapu jejího vývoje ve Střední Evropě představuje Národní galerie Praha výstavou nazvanou *Akvarel mezi Prahou a Vídní*.

Malba barvami ředěnými vodou má původ ve starém Egyptě, byla oblíbená v Orientu, v Evropě se rozšířila za renesance, ale hlavního rozkvětu dosáhla v 18. a 19. století. A to i u amatérů, mužů i žen. Příčin bylo hned několik – naučit se pracovat s vodovými barvami bylo zdánlivě snadnější než s olejem nebo

temperou, malířské vybavení bylo finančně dostupnější a rychleschnoucí barvy nevyžadovaly k namalování obrazu příliš času. Akvarely skutečných mistrů nás dodnes okouzlují neuvěřitelnou lehkostí, výraznou barevností, schopností s minuciózností zachytit každý detail, avšak i vystihnout celkovou náladu jen letmým nahozením.

V majetku Národní galerie je bohatá sbírka akvarelů, kterou nyní prezentuje ve Veletržním paláci. Jak název výstavy napovídá, jsou tu zastoupeni čeští a rakouští umělci 19. století. Ve šlechtických i měšťanských salonech období biedermeieru byl akvarel běžnou součástí výzdoby, Vídeň byla centrem malby touto technikou a Praha s ní co do kvality děl držela krok. A tak vedle vídeňské rodiny Altů, Thomase Endera nebo Alexandra Clareta stojí rodina Mánesova, Vincenc Morstadt nebo Bedřich Havránek. K nejčastějším námětům tu patří především tzv. veduty (pohledy na města a výjevy ze života ve městech), krajiny, interiéry

a drobné portréty. Veduty čerpají témata ze jména z ulic Prahy nebo Vídně. Tady je zajímavé porovnávat dobový stav s dnešním – třeba na Morstadtově „Pohledu na Prahu z kostela Panny Marie před Týnem“ nebo na „Chrám sv. Víta“ od Rudolfa Alta.

Akvarelem malovali i Mánes a Alš

V krajinomalbě zase můžeme sledovat vývoj od doznívajícího romantismu (např. v obrazech Antonína Karla Balzera) přes iluzivní propracovanost (třeba v přírodních scénériích Bedřicha Havránka) až k několika barevným skvrnám, které chvatně vyjadřují pouhý vjem. To je případ cyklu „Mraky“ Jana Novopackého, kterého tu připomínají také jeho náčrtníky. Z vyobrazení interiérů – ať už ideálních, nebo skutečně existujících – stojí za pozornost Gur-

kův lidnatý výjev „Korunovace Ferdinanda V. ve svatovítské katedrále“, zobrazující vzhled chrámu v roce 1836. Mezi portrétní tvorbou tu jsou i díla Josefa Kriehubera, který na svých akvarelech zachytil také tváře členů císařské rodiny.

Portrétů je na výstavě celá řada, jeden však mezi nimi nesporně vyniká – akvarel Josefa Mánesa „Podobizna dámy v černém šatě“. Mánesův drobný akvarel „Zima a jaro“ zase ukazuje využití této techniky ke skicování (výsledný olej je tu také vystaven). Akvarel v dekorativním umění mj. zastupuje krásný návrh vitráže ze sv. Václavem – dílo Mikoláše Alše. Výstava dokládá význam akvarelu také v kombinovaných technikách nebo v kolorování grafiky a prvních fotografií.

Akvarel mezi Prahou a Vídní. Národní galerie Praha – Veletržní palác, 22. 9. 2023 – 7. 1. 2024

Autor je divadelní historik a publicista.

Lze být ve válce za něco vděčný?

KNÍŽNÍ TIP
Marie Kolářové

Mimořádně působivou mozaikou zachycující z mnoha úhlů pohled na probíhající ruskou agresi na Ukrajině je knižní dokument Katěřiny Gordějevové *Odnes můj žal*.

Autorka, ruská nezávislá novinářka a válečná reportérka žijící po anexi Krymu mimo Rusko, záměrně vybrala 24 příběhů, ve shodě s datem zahájení ruského útoku na Ukrajinu. Na knize začala pracovat okamžitě poté. A dává nahlédnout do prožitků obyčejných lidí z obou stran hranice.

Gordějevová se nesnaží šokovat. V centru jejího zájmu stojí člověk a jeho prožívání. Emo-

cionálně náročná četba nasvítí tíživost psychické bolesti; fyzická zranění se zhojí, zraněná psychika zůstává. Zkušenosti těch, kdo během pár dní přišli o své blízké, o všechno, co dosud vybudovali, naléhavě připomenou, jak rychle je možné zničit všechny jistoty. Nikdo z oslovených s válkou nepočítal. I když se už střílelo za rohem, řada lidí doufala, že se válka zastaví právě před jejich domovem. Nikdo si nedokázal představit, že se jednoho dne probudí do dunění tanků, že uvidí mrtvá těla sousedů. Ani lidé žijící přímo na Donbase, kteří už boje zažili, si nepřipouštěli, že by mohla být rozpoutána totální válka. Jejich výpovědi rovněž potvrzují, že tamější situace nebyla před ruskou okupací tohoto území v roce 2014 nijak tíživá, ba naopak hovoří o pokojném soužití.

Čtenář se nesetkává jen s trpícími Ukrajinci, má možnost nahlédnout i do myšlení Rusů. Najde tu příběhy těch, kdo pochopili, jak naivní bylo věřit Putinovi, i těch, kteří po všem, co

se stalo, stále vytěšňují realitu a přijali ruskou propagandu. Jsou schopni popřít základní logiku a převrátit skutečnost naruby: jako paní, která chválí Putina za to, že poslal babičce do Mariopolu přímotop a vánoční stromek. Tatíček Putin je hodný, zato Zelenskyj je lhář, protože slíbil, že válka nebude, a ona začala.

Kniha přináší i naléhavé otázky ohledně budoucnosti vztahů mezi Ukrajinci a Rusy. Sama autorka si uvědomuje, jak na ni oslovení Ukrajinci reagují: s nedůvěrou až odmítáním. Jistě, vše se vysvětlí, často se posléze dočká i omluvy, čtenář však nezůstává na pochybách, jak hluboce jsou vztahy mezi Ukrajinci a Rusy zraněny. A nikdo nedokáže říct, co bude nutné udělat, aby se narovnaly. Gordějevová čelí i otázkám, které prozrazují úvahu o kolektivní vině: proč mluví pořád rusky, zda se stydí, že je Ruska, zda si uvědomuje, že má také ruce od krve. Přitom stála vždy na straně demokracie a kvůli nesouhlasu s ruskou politikou odešla

z televize. Ruská vláda ji označila za „zahraničního agenta“.

Přes všechnu bolest nabízí kniha i setkání s vděčností: „Vím, že je to šílené, děkovat za to, že mě nezabili a moji dceru neznásilnili. Ale já jsem za to vděčná.“ Je to strašně málo, nebo nesmírně mnoho? To si musí zodpovědět každý čtenář sám za sebe. Každopádně je to doporučením, proč knihu číst. Není jen o zmaru, ale o také o naději, o smyslu existence přes veškerou zkázu.

Katěřina Gordějevová: Odnes můj žal (Maraton 2023)

Autorka je právnička a publicistka.

